

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СФЕРІ БАНКРУТСТВА У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВИ (ЄС) 2019/1023

IMPROVEMENT OF UKRAINIAN BANKRUPTCY LEGISLATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION: CHALLENGES OF IMPLEMENTING DIRECTIVE (EU) 2019/1023

Петруненко Я.В., д.ю.н., професор,
провідний науковий співробітник

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»

У статті досліджено процес адаптації законодавства України у сфері банкрутства до положень Директиви (ЄС) 2019/1023 про рамки превентивної реструктуризації, списання боргів і дискваліфікацію осіб, а також про заходи з підвищення ефективності процедур реструктуризації та неплатоспроможності. Особливу увагу приділено дослідженню наявного стану імплементації цього важливого документу в умовах воєнного стану та післявоєнного економічного відновлення. Здійснено критичний огляд положень Закону України № 3985-IX від 19 вересня 2024 р., яким введено процедуру превентивної реструктуризації, та виявлено його обмежений характер у контексті положень Директиви (ЄС) 2019/1023. Визначено ключові законодавчі, інституційні та практичні бар'єри ефективної імплементації Директиви (ЄС) 2019/1023, як-то: відсутність системи раннього попередження загрози неплатоспроможності; обмежений характер гарантій «другого шансу» для добросовісних боржників; брак дієвих правових механізмів відповідальності керівників за доведення до банкрутства; загальний слабкий рівень підготовки інституцій до реалізації нових процедур. На підставі проведеного аналізу автором запропоновано комплексну модель подальшого реформування сфери банкрутства в Україні, що включає законодавчі ініціативи, інституційні заходи, елементи фінансової підтримки, а також орієнтацію на кращі європейські практики. По результатах дослідження сформульовано узагальнюючий висновок про те, що імплементація Директиви (ЄС) 2019/1023 має не лише адаптаційне, а й трансформаційне значення: вона формує сучасну модель українського банкрутства, орієнтовану на збереження економічної активності, розвиток підприємництва та підвищення довіри до правової системи. Стаття може становити інтерес для науковців, законотворців, суддів, арбітражних керуючих, а також представників ділового середовища.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, санація, ліквідація, превентивна реструктуризація, план реструктуризації, добросовісна поведінка боржника, концепція «другого шансу», малі та середні підприємства, списання боргів, система раннього попередження, дискваліфікація керівників компаній, арбітражний керуючий, суд, судовий захист боржника, провадження у справі про банкрутство, спрощене провадження, Директива (ЄС) 2019/1023, Кодекс України з процедур банкрутства, післявоєнне відновлення.

The article examines the process of adapting Ukrainian bankruptcy legislation to the provisions of Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency). Particular attention is paid to the current state of implementation of this important document in the context of martial law and post-war economic recovery. A critical review of the provisions of Law of Ukraine No. 3985-IX of 19 September 2024, which introduced the preventive restructuring procedure, is made, and its limited nature in the context of Directive (EU) 2019/1023 is identified. The author identifies the key legislative, institutional and practical barriers to the effective implementation of Directive (EU) 2019/1023, namely: the absence of an early warning system for the threat of insolvency; the limited nature of «second chance» guarantees for bona fide debtors; the lack of effective legal mechanisms for the responsibility of managers for bringing them to bankruptcy; and the overall poor level of preparation of institutions for the implementation of new procedures. Based on the analysis, the author proposes a comprehensive model for further reform of the bankruptcy sphere in Ukraine, which includes legislative initiatives, institutional measures, elements of financial support, and orientation towards the best European practices. Based on the results of the study, the author formulates a generalised conclusion that the implementation of Directive (EU) 2019/1023 has not only adaptive, but also transformational significance: it forms a modern model of Ukrainian bankruptcy aimed at preserving economic activity, developing entrepreneurship and increasing trust in the legal system. The article may be of interest to scholars, lawmakers, judges, insolvency officers (arbitration managers), and representatives of the business community.

Key words: bankruptcy, insolvency, rehabilitation, liquidation, preventive restructuring, restructuring plan, good faith behaviour of the debtor, «second chance» concept, small and medium-sized enterprises, debt write-off, early warning system, disqualification of company directors, insolvency officer (arbitration manager), court, judicial protection of the debtor, bankruptcy proceedings, simplified proceedings, Directive (EU) 2019/1023, Bankruptcy Code of Ukraine, post-war recovery.

Постановка проблеми. В наявних умовах військового стану й подальшої повоєнної трансформації економіки України питання ефективного регулювання неплатоспроможності набуває особливої актуальності. Зокрема, важливість вдосконалення профільного законодавства України у сфері банкрутства в умовах європейської інтеграції зумовлена необхідністю створення ефективних механізмів відновлення платоспроможності суб'єктів господарювання, захисту прав кредиторів та забезпечення сталості економічного розвитку держави у післявоєнний період. Відтак, сучасний виклик полягає не тільки (і не стільки) в ліквідації неплатоспроможних підприємств, а передовсім у створенні умов для їх оздоровлення та продовження функціонування в економічному обороті, що повною мірою відповідає сучасним європейським підходам до регулювання неплатоспроможності.

В межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також у зв'язку з наданням нашій країні статусу кандидата на вступ до ЄС, питання адаптації національного законодавства до *acquis* ЄС набуває пріоритетного значення. Однією з ключових директив, імплементація якої визнана обов'язковою, є Директива (ЄС) 2019/1023 про рамки превентивної реструктуризації, списання боргів і дискваліфікацію осіб, а також про заходи з підвищення ефективності процедур реструктуризації та неплатоспроможності. Так, вказаний документ окреслює сучасні стандарти правового реагування на фінансову кризу суб'єктів господарювання, впроваджуючи концепції «другого шансу» для добросовісного боржника, раннього попередження неплатоспроможності та гнучких механізмів досудового врегулювання заборгованості.

З урахуванням масштабних втрат українського бізнесу через збройну агресію РФ та необхідності відновлення

економічного потенціалу держави, ефективне законодавство про неплатоспроможність повинно стати одним із ключових інструментів економічної політики післявоєнного періоду. У той же час, чинне українське законодавство залишається переважно орієнтованим на ліквідаційні процедури, що знижує шанси на реорганізацію підприємств та повернення їх в економічний оборот. Це істотно суперечить європейському вектору розвитку і вимагає законодавчих змін, спрямованих на запровадження превентивних механізмів реструктуризації, забезпечення ефективного «другого шансу» для боржників, інституціоналізацію системи раннього попередження кризової неплатоспроможності та унормування відповідальності керівників підприємств за доведення до банкрутства.

Таким чином, імплементація Директиви (ЄС) 2019/1023 виступає не лише міжнародно-правовим зобов'язанням України, а й інструментом поглиблення інтеграції до внутрішнього ринку ЄС, поліпшення інвестиційного клімату та підвищення рівня правової визначеності для учасників економічного обороту. Водночас, процес адаптації пов'язаний із низкою структурних, нормативних і практичних викликів, котрі потребують комплексного науково-практичного аналізу та вироблення обґрунтованих правових рішень.

Мета дослідження. Метою статті є аналіз сучасного стану та проблем імплементації Директиви (ЄС) 2019/1023 у національне законодавство про банкрутство та розробка пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням європейських підходів. Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких дослідницьких завдань: з'ясувати загальні підходи ЄС до регулювання неплатоспроможності та основний зміст Директиви (ЄС) 2019/1023; дослідити сучасний стан законодавства України про банкрутство, включно з останніми змінами, та виявити наявні проблеми; визначити прогалини та перешкоди на шляху імплементації вказаної Директиви в Україні; розробити обґрунтовані пропозиції з удосконалення українського законодавства у сфері банкрутства з огляду на європейські стандарти.

Методологія дослідження заснована на порівняльно-правовому аналізі європейських та українських нормативних актів у сфері банкрутства. Окрім власне методу аналізу законодавства, застосовано й аналіз правозастосовної практики і статистичних даних щодо банкрутств в Україні за останні роки. Враховано аналітичні матеріали українських і зарубіжних експертів, висновки науковців з приводу ефективності процедур неплатоспроможності. Зокрема, порівнюються концепції превентивної реструктуризації та «другого шансу», передбачені правом ЄС, з аналогічними чи відсутніми інститутами в праві України. Використано елементи системного аналізу для оцінки комплексного впливу воєнних чинників та євроінтеграційних вимог на процес реформування законодавства про банкрутство. Подібний підхід дозволяє сформувати цілісне бачення проблеми та шляхів її вирішення.

Стан опрацювання проблематики. Питання вдосконалення чинного законодавства України щодо банкрутства в контексті імплементації Директиви (ЄС) 2019/1023 перебувають в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників та практиків права. Окремі аспекти досліджуваної проблематики знайшли своє висвітлення у наукових публікаціях, аналітичних матеріалах, міжнародних правових актах та нормативно-правових актах України.

На рівні правових джерел ключовим документом є безпосередньо сама Директива (ЄС) 2019/1023 [1], яка встановлює загальноєвропейські вимоги до превентивних процедур реструктуризації, порядку списання боргів, обов'язків керівників компаній у разі загрози неплатоспроможності. Положення цього документу становлять основу для гармонізації національних правових систем з метою забезпечення ефективного функціонування внутрішнього ринку ЄС.

У вітчизняному науково-практичному дискурсі проблематику адаптації українського законодавства до положень вказаної Директиви аналізує П.Д. Пригуза, який абсолютно справедливо обґрунтовує необхідність комплексної імплементації Директиви у вітчизняне правове поле та вказує на обмежений характер чинних законодавчих змін, зосереджених лише тільки на процедурі превентивної реструктуризації [2]. Аналогічний акцент на імплементаційних викликах містить публікація Ю.А. Хорунжого, де розглядається можливість запровадження механізму «другого шансу» для боржників у межах української моделі реструктуризації, а також вказується на недосконалість відповідних процедур порівняно з європейськими стандартами [3].

Окрему увагу проблематиці банкрутства в умовах збройного конфлікту приділяє К.А. Верещагіна, яка аналізує правове становище боржників у період війни, звертає увагу на специфіку правозастосування та необхідність адаптації процедур банкрутства до воєнних і післявоєнних реалій [4].

У сфері національного законодавства вирішальне значення має Закон України № 3985-ІХ від 19 вересня 2024 р. [5], яким доповнено Кодекс України з процедур банкрутства [6] положеннями про превентивну реструктуризацію. Разом з тим, чинна редакція Кодексу не містить низки ключових механізмів, передбачених Директивою, зокрема щодо системи раннього попередження чи чіткого режиму «другого шансу». Водночас, Кримінальний кодекс України [7] передбачає лише загальні положення щодо відповідальності за доведення до банкрутства (ст. 219), які, якщо об'єктивно, залишаються малоефективними на практиці.

Таким чином, наукові й нормативні джерела дозволяють констатувати, що проблематика імплементації Директиви (ЄС) 2019/1023 в чинне українське законодавство перебуває на етапі фрагментарного розвитку. Попри наявність фахових коментарів та первинних кроків у напрямку транспозиції окремих її положень, відчутним є певний брак системних досліджень, присвячених аналізу повної відповідності національного законодавства вимогам Директиви, інституційним бар'єрам та перспективам практичної реалізації відповідних реформ у післявоєнний період. Зазначене зумовлює потребу в поглибленому комплексному дослідженні цієї теми з урахуванням європейського досвіду, викликів трансформаційного етапу економіки України та актуальних завдань правового зближення з ЄС.

Виклад основного матеріалу. ЄС тривалий час прагнув уніфікувати мінімальні стандарти регулювання неплатоспроможності в країнах-членах. Різниця національних підходів у вказаній сфері вважалася перешкодою для ефективного функціонування внутрішнього ринку ЄС, зокрема щодо свободи підприємницької діяльності та руху капіталу [2]. Відтак, 20 червня 2019 р. Європейським парламентом та Радою ЄС було ухвалено спеціальну Директиву (ЄС) 2019/1023 [1] про рамки превентивної реструктуризації, списання боргів і дискваліфікацію осіб, а також про заходи з підвищення ефективності процедур реструктуризації та неплатоспроможності. Прийняття Директиви дійсно стало важливим етапом у формуванні загальноєвропейського підходу до «другого шансу» для добросовісних боржників і до попередження банкрутств на ранніх стадіях.

Директива загалом спрямована на створення уніфікованих правових засад функціонування систем превентивної реструктуризації, забезпечення «другого шансу» для боржників, а також удосконалення процедур банкрутства з метою підвищення їх ефективності в країнах-членах ЄС. Її головною метою є забезпечення належного функціонування внутрішнього ринку ЄС шляхом усунення правових бар'єрів для реструктуризації та зменшення економічних втрат, що виникають у результаті неплатоспроможності.

Стратегічні цілі Директиви (ЄС) 2019/1023 полягають у: 1) забезпеченні «другого шансу» для добросовісних боржників, зокрема звільнення від боргів протягом не більш ніж 3-ох років; 2) запобіганні банкрутству життєздатних підприємств на ранніх етапах через доступ до реструктуризації у період до відкриття провадження у справі про банкрутство. Для досягнення вказаних цілей Директива встановлює **мінімальні вимоги до національних систем**, як-то: системи раннього попередження (*early warning*) мають сприяти виявленню ознак фінансової кризи до настання формальної неплатоспроможності, зокрема через автоматизовані сигнали, консультативні сервіси та участь третіх сторін (аудиторів, податкових органів тощо); заходи превентивної реструктуризації здійснюються на основі ключових принципів, зокрема таких як добровільність ініціювання, збереження управління за боржником (*debtor-in-possession*), можливість встановлення мораторію на вимоги кредиторів до 4-ох місяців (з продовженням його до 12-ти місяців), затвердження плану реструктуризації з можливістю крос-класового голосування, захист нового фінансування в межах затвердженої процедури; концепція «другого шансу» для фізичних осіб передбачає повне звільнення від боргів не пізніше 3-ох років від початку процедури, за умови добросовісної поведінки боржника (а також додатково передбачено припинення професійних обмежень після завершення процедури); обов'язки керівників компаній при загрозі банкрутства вимагають діяти в інтересах кредиторів, а також уникати недобросовісних рішень і не допускати загострення кризи, при цьому країни-члени ЄС мають впровадити інструменти відповідальності й дискваліфікації керівників компаній; ефективність процедур посилюється обов'язковою підготовкою фахівців, збором статистичних даних та підвищенням прозорості; дія Директиви не поширюється на банки, страхові компанії та публічні органи.

Тож, як видно, Директива (ЄС) 2019/1023 формує європейський стандарт гнучкої, своєчасної та підприємницько-орієнтованої системи реагування на кризу неплатоспроможності, котрий має бути адаптований і в українському законодавстві в контексті євроінтеграції.

Директива мала бути імплементована країнами-членами ЄС до липня 2021 р., проте деякі країни отримали продовження строків через пандемію COVID-19. На практиці ж насправді лише частина країн ЄС оперативнo ввела нові положення: серед перших Німеччина, Нідерланди, Австрія, Литва, Латвія [3]. Інші країни затримувалися з трансформацією національного законодавства. Незважаючи на це, Директива (ЄС) 2019/1023 заклала основу для формування *єдиного підходу* до превентивних механізмів неплатоспроможності по всій Європі. Її впровадження очікувано покращить позиції ЄС у рейтингах легкості ведення бізнесу щодо вирішення питань банкрутства та збільшить середні показники повернення боргів кредиторами. Так само важливим є соціально-економічний ефект: дослідження показують, що країни з м'якшим, «дружнім до боржника» законодавством про банкрутство фізичних осіб мають вищий рівень підприємницької активності, адже потенційні бізнесмени не бояться ризикувати, знаючи про існування другого шансу [4]. Саме тому імплементация європейських стандартів у цій сфері є пріоритетом і для України, яка прагне інтегруватися у спільний економічний простір та стимулювати відновлення бізнесу.

Загалом не вдаючись до глибокого аналізу законодавства України про банкрутство, відмітимо, що до 2023 р. в Україні склалася ситуація, коли чинне законодавство про банкрутство формально хоч і було оновлене профільним Кодексом України з процедур банкрутства, однак все ж такі не відповідали сучасним європейським підходам. Зокрема, у нашій країні не були реалізовані ключові еле-

менти превентивного захисту підприємств від банкрутства та забезпечення другого шансу боржникам. Досудова санація практично не діяла, інститут списання боргів фізичних осіб потребував удосконалення, а про раннє виявлення кризових ситуацій чи санкції до недобросовісних керівників компаній взагалі не йшлося. У підсумку, українське право традиційно більше фокусувалося на *ліквідаційних процедурах* і задоволенні вимог кредиторів в рамках конкурсного процесу, аніж на порятунку боржника. І як результат, подібна кредитороцентрична модель (*creditor-friendly*), за висновком експертів, не залишала достатніх можливостей для відновлення платоспроможності боржників [4]. Особливою проблемою вказане стало у контексті повного відновлення економіки, оскільки Україні необхідні механізми, що дозволять перспективним, але тимчасово фінансово неспроможним компаніям вижити та продовжити діяльність, зберігши робочі місця і виробничий потенціал. Й саме такі механізми передбачає Директива про превентивну реструктуризацію, що пояснює пріоритетність її імплементации у національне законодавство.

З огляду на аналіз вищевикладеного, видається можливим констатувати, що на час початку процесу євроінтеграційних реформ українська система банкрутства мала істотні розбіжності з вимогами Директиви (ЄС) 2019/1023. Процес імплементации Директиви в Україні стикається з низкою викликів – як нормативно-правового, так й інституційного і практичного характеру. Відтак, варто надалі розглянути основні з них.

Часткова імплементация Директиви (ЄС) 2019/1023.

Першим кроком у напрямку гармонізації законодавства з європейськими стандартами стало ухвалення 19 вересня 2024 р. Закону України № 3985-IX [5]. Закон доповнив Кодекс України з процедур банкрутства [6] Книгою третьою, яка врегульовує питання судової процедури превентивної реструктуризації.

Проте, аналіз змісту закону свідчить про його дещо обмежене охоплення положень Директиви (ЄС) 2019/1023. Зокрема, він зосереджений виключно на процесуальній частині превентивної реструктуризації, залишаючи поза увагою інші ключові компоненти європейського регулювання, такі як впровадження системи раннього попередження (*early warning*), формування реальних дієвих гарантій «другого шансу» для добросовісних боржників, а також встановлення правових механізмів відповідальності й дискваліфікації керівників підприємств у випадку доведення до банкрутства.

Представляється, що впровадження зазначеного закону є лише першим етапом імплементации, який не охоплює цілісної логіки й системності вимог Директиви (ЄС) 2019/1023. Проте, у разі подальших затримок законодавчого доопрацювання Україна ризикує залишити законодавство про банкрутство лише частково сумісним із *acquis* ЄС.

Відсутність необхідної системи раннього попередження про загрозу неплатоспроможності. Ні чинна редакція Кодексу [6], ні Закон України № 3985-IX [5] не містять положень, що регулюють створення та функціонування механізмів раннього виявлення ознак неплатоспроможності. Тож, навіть після набуття чинності положеннями про превентивну реструктуризацію, запуск цієї процедури відбуватиметься *виключно за ініціативою самого боржника*, який повинен самостійно усвідомити ризик кризи. Вказане особливо проблематично для малого й середнього бізнесу, де відсутність фінансової грамотності або доступу до консалтингу ускладнює своєчасне реагування.

Відповідно до європейської практики, країни-члени ЄС використовують більш ширші інструменти – автоматизовані сигнали (як несплата податків), участь третіх осіб (аудиторів, регуляторів) та консультативні служби. В Україні подібна інфраструктура відсутня. Відтак,

вимога Директиви щодо раннього реагування лишається не імplementованою.

Невідповідність підходів до «другого шансу». Директива (ЄС) 2019/1023 містить вимогу, щоб добросовісний боржник мав можливість бути повністю звільненим від боргів не пізніше ніж через 3 роки. Натомість, чинне в Україні законодавство передбачає низку суттєвих обмежень, зокрема: виключення зі звільнення «непогашених вимог», які не були заявлені; відмова суду у списанні боргу при встановленні недобросовісності; заборона на списання боргів у разі повторного банкрутства протягом 5-ти років; обов'язок повідомлення про факт банкрутства при оформленні кредитів протягом 5-ти років.

Більш того, щодо юридичних осіб застосовується виключно ліквідаційна модель, без будь-якого «другого шансу». Внаслідок цього, український режим списання боргів є значно жорсткішим, ніж європейський стандарт, і не створює умов для реального повернення до економічної активності.

Відсутність правового механізму дискваліфікації керівників компаній. Директива (ЄС) 2019/1023 не передбачає прямої вимоги щодо дискваліфікації директорів у випадку доведення підприємства до банкрутства. Однак, вона встановлює обов'язки директорів у разі ймовірності неплатоспроможності, і за порушення цих обов'язків країни-члени ЄС можуть вводити відповідні санкції у своєму національному законодавстві.

В Україні чинне законодавство не передбачає механізму дискваліфікації керівників компаній за порушення обов'язків у період фінансових труднощів. Єдина згадка – це ст. 219 Кримінального кодексу України [7], яка встановлює кримінальну відповідальність за доведення до банкрутства, однак вона досить рідко застосовується на практиці. Для повної ж імplementації положень Директиви (ЄС) 2019/1023 нашої країні слід розглянути можливість введення механізму дискваліфікації керівників компаній у випадках порушення ними обов'язків, встановлених ст. 19 Директиви.

Воєнні та післявоєнні чинники як детермінанти імplementації превентивних процедур. Військова агресія РФ проти нашої країни, попри свій значний руйнівний характер, відіграла амбівалентну роль у реформуванні законодавства про банкрутство. З одного боку, існуюча нагальна потреба у збереженні економічної життєздатності підприємств на тлі масового знищення інфраструктури та втрати доступу до ринків збуту виступила каталізатором деяких важливих законодавчих змін, що відповідає як євроінтеграційним зобов'язанням України, так і стратегічним напрямам Плану відновлення економіки. З іншого боку, реальне застосування превентивних процедур наразі суттєво обмежене об'єктивними факторами, як-то триваючими бойовими діями, тимчасовою окупацією територій, руйнуванням матеріально-технічної бази підприємств, дестабілізацією функціонування судової системи у низці регіонів. За вказаних умов значна частина боржників де-факто позбавлена можливості скористатися важливими інструментами реструктуризації, зокрема у випадках, коли виробничі потужності знищено або втрачено контроль над активами. Відтак, повномасштабне розгортання превентивної реструктуризації очікується лише у післявоєнний період, коли підприємства поступово відновлюватимуть діяльність та зіткнуться з необхідністю обслуговування накопичених у воєнний час боргових зобов'язань. У цьому контексті критично важливим є *завчасне формування ефективної інституційної інфраструктури*, котра буде спроможна забезпечити належне впровадження та практичне застосування процедури, передбаченої національним законодавством. Йдеться, зокрема, про підготовку спеціалізованих судових кадрів, навчання арбітражних керуючих, створення інформаційної підтримки для боржників, розвиток механізмів

координації з фінансовими установами. Лише за умов належної підготовки, держава буде здатна реалізувати потенціал превентивних процедур як одного з ключових інструментів економічного відновлення та інтеграції до правового простору ЄС.

Отже, слід узагальнити, що імplementація Директиви (ЄС) 2019/1023 в Україні стикається з комплексом викликів – від *суто юридичних* (неповнота та сумнівна якість нормативних новел) до *практично-організаційних* (питання готовності судової системи, поведінка кредиторів, вплив війни тощо). Відтак, важливо розуміти, що просто прийняти закон недостатньо – необхідна *цілісна стратегія впровадження* законодавчих змін.

Висновки. По результатах проведеного дослідження представляється можливим сформулювати наступні висновки. Так, комплексне дослідження нормативних змін, обумовлених євроінтеграційними зобов'язаннями України, дозволяє дійти висновку, що національна система банкрутства перебуває у фазі *структурної трансформації*. Ухвалення Закону України № 3985-IX дійсно стало першим і стратегічно важливим кроком до імplementації Директиви (ЄС) 2019/1023, втім його положення охоплюють лише обмежений сегмент європейського регулювання – превентивну судову реструктуризацію. Інші ж ключові елементи Директиви, зокрема механізми раннього попередження, концепція «другого шансу», правові гарантії належної поведінки керівників компаній, – залишаються або не реалізованими, або частково врегульованими, що зумовлює потребу в подальшій адаптації. Проаналізовані прогалини у законодавстві та практичні бар'єри впровадження нових процедур засвідчують, що ефективна імplementація Директиви (ЄС) 2019/1023 має ґрунтуватися на *чотирьох стратегічних напрямках*:

доопрацювання положень Кодексу України з процедур банкрутства і суміжних актів: йдеться, зокрема, про необхідність створення національного режиму раннього реагування на фінансову кризу підприємств, запровадження правового інституту дискваліфікації керівників компаній, удосконалення процедур списання боргів фізичних осіб, а також про адаптацію механізмів реструктуризації до викликів війни та післявоєнного періоду;

інституційне забезпечення й розвиток людського капіталу: власне, практична реалізація нових процедур видається можливою за умови належної професійної підготовки суддів, арбітражних керуючих і фінансових експертів, створення умов для незалежного консультування боржників та залучення європейської експертизи до процесу імplementації;

інформаційна, організаційна та фінансова підтримка застосування нових інструментів: надання роз'яснень бізнесу і кредиторам, запуск онлайн-сервісів, податкових стимулів і державного співфінансування – усе це має на меті забезпечити доступність і привабливість реструктуризаційних механізмів для малого й середнього підприємництва та секторів, що відновлюються після втрат;

системний моніторинг, зворотний зв'язок й адаптивне управління реформою: передбачається, що створення механізмів збору, обробки та публічного аналізу статистичних даних щодо ефективності нових процедур, а також оперативне законодавче реагування на виявлені «вузькі місця» дозволять зберігати гнучкість та керованість реформою.

У вказаному контексті представляється, що українське законодавство про банкрутство має набути рис сучасної, багаторівневої системи, орієнтованої не лише на ліквідацію, а насамперед – на збереження господарського потенціалу. Своєю чергою, життєздатні підприємства повинні отримати реальні механізми відновлення через гнучку реструктуризацію, добросовісні боржники – право на економічне перезавантаження, кредитори – ефективний захист законних інтересів, а суспільство – збереження робочих місць і платників податків.

Імплементація Директиви (ЄС) 2019/1023 у законодавче поле України не є формальним актом транспозиції, а повинна розглядатися як платформа для *оновлення філософії банкрутства*, що відповідатиме європейським цінностям економічної свободи, справедливості та підприємницької відповідальності. З огляду на виклики війни та перспективу повноправного членства в ЄС, вказані нормативні зміни виступають не лише вимогою часу, а й інструментом сталого економічного відновлення України.

Доведено, що реформа законодавства про банкрутство у відповідності до директив ЄС – це динамічний процес, який вимагатиме постійної координації з європейськими інституціями та врахування змін у самій Європі. Європей-

ська комісія у 2026 р. оцінюватиме ефективність Директиви (ЄС) 2019/1023, відтак за результатами такої оцінки можливо будуть запропоновані нові підходи чи уточнення. Україна, як країна-кандидат на вступ до ЄС, має бути залучена до цього діалогу, аби своєчасно оновлювати власне законодавство. Таким чином, запропоновані у статті заходи представляються не кінцевими, а такими, що закладають фундамент для *подальшої еволюції* інституту неплатоспроможності в Україні на європейських засадах. Очікується, що їх впровадження посилять економічну безпеку держави, прискорить євроінтеграційні процеси та створить умови для сталого розвитку підприємництва навіть у складних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency). EUR-Lex. *European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj/eng>
2. Пригуза П., Довгань А. Директива ЄС 2019/1023: вимагається повна імплементація в Україні. *Закон і Бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/162094-direktiva_es_20191023_trebuetsya_polnaya_implementaciya_v_uk.html
3. Юліан Хорунжий. Право на другий шанс: в Україні запроваджують європейський механізм превентивної реструктуризації боргів бізнесу. *Ario*. URL: https://ario.law/press_center/pravo-na-druhyj-shans-v-ukraini-zaprovadzhuiut-ievropejskyj-mekhanizm-preventyvnoi-restrukturyzatsii-borhiv-biznesu
4. Vereshchahina K. Problems of legal regulation of bankruptcy during armed conflict. *Social and Legal Studios*. 2023. Vol. 6(3). P. 201-208. URL: <https://sls-journal.com.ua/en/journals/tom-6-3-2023/problemi-pravovogo-regulyuvannya-bankrutstva-pid-chas-zbroynogo-konfliktu>
5. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: Закон України від 19 вересня 2024 р. № 3985-IX. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text>
6. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
7. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>